

PLAN

Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning - i vid bemär- kelse

Framtagen av utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Datum 2018-06-01

Reviderad 2021-09-18

Gäller 2022-2023

Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning - i vid bemärkelse

Innehåll

Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning - i vid bemärkelse	1
1. Inledning	3
1.1 Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar	3
1.2 Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse	4
1.3 Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse	4
1.4 Valkompetens	5
2. Mål och uppföljning	6
2.1 Nationella mål	6
2.2 Region Gotlands mål	6
2.3 Ansvarsfördelning och arbetsplan för studie- och yrkesvägledning	7
2.4 Uppföljning och utvärdering	7
3 Stöd för skolans planering av studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse	8
3.1 Syfte	8
3.2 Vem gör vad?	8
3.3 Att tänka på vid planeringen	8
3.4 Normkritisk studie- och yrkesvägledning	8
Bilaga 1	10
1.1 Förskolan – undersöka omvärlden	10
1.2 Årskurs F-3 - väcka nyfikenhet	11
1.3 Årskurs 4-6 - inspiration inför framtiden	12
1.4 Årskurs 7 – mina möjligheter	13
1.5 Årskurs 8 - jag och omvärlden	14
1.6 Årskurs 9 - gymnasiekunskap	15
1.7 Gymnasiets introduktionsprogram – möjligheter och alternativ	16
1.8 Gymnasiet år 1 – insikt	17
1.9 Gymnasiet år 2 – översikt	18
1.10 Gymnasiet år 3 – utsikt	19
1.11 Vuxenutbildning – ett livslångt lärande	20
Bilaga 2 Referenslitteratur	21
Bilaga 3 Länkar	22

1. Inledning

Elevens studie- och yrkesval har stor betydelse för hur livet kommer att utvecklas. Med väl underbyggda val minskar risken för avhopp och felval samt ger positiva effekter för studieresultaten. Studie- och yrkesvägledning är en rättighet för eleven och läroplanerna för de olika skolformerna understryker att all personal i skolan har ett ansvar för det arbetet. Personalen ska också bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund. Ett normkritiskt förhållningssätt och fokus på jämställdhet ska genomsyra vägledningen liksom skolans verksamhet i stort.

I studie- och yrkesvägledning innefattas också samverkan mellan skola och arbetsliv. Om eleverna kan se samband mellan en skoluppgift och samhället utanför skolan kommer deras inre motivation att påverkas i en positiv riktning.

Den här planen är till för dig som arbetar som rektor, pedagog, studie- och yrkesvägledare eller annan skolpersonal i Region Gotlands skolor. Den beskriver vad studie- och yrkesvägledning är samt ger skolorna verktyg för att kunna upprätta en aktivitetsplan.

Syftet är att studie- och yrkesvägledning ska synliggöras, utvecklas och systematiseras samt bli mer likvärdig i alla Region Gotlands skolformer.

Planen ska följas upp varje år av en referensgrupp. I den ska ingå representanter för avdelningen för stöd och utveckling, grundskolerektorerna, gymnasierektorerna, särskolerektorerna, studie- och yrkesvägledarna samt enhetschefen för den samlade studie- och yrkesvägledarorganisationen. Den sistnämnda är sammankallande.

1.1 Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar

Studie- och yrkesvägledningen berör all personal i skolan och förekommer i undervisningen genom informationsinsatser och vägledning. Kunskaper om samhälls- och arbetsliv utgör en viktig grund för att eleven ska få idéer och uppslag om framtida yrkes- och intresseområden. Det centrala i studie- och yrkesvägledning är att elevernas individuella intressen, behov och förutsättningar sätts i fokus. Studie- och yrkesvägledning bör erbjudas på modersmålet med tolk eller språkstöd om det behövs.

Enligt skollagen ska alla elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklass ha tillgång till personal med sådan kompetens att de kan tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning¹. Enligt läroplanerna ska alla som arbetar i skolan bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.

I undervisningen kan delar av kurs- och ämnesplaners centrala innehåll kopplas till elevens framtida studie- och yrkesval. Inslagen behöver tydliggöras som en del av studie- och yrkesvägledningen så att eleven kan koppla kunskaperna till sin egen studie- och yrkesvalsprocess².

I många ämnen syftar undervisningen exempelvis till att ge eleverna förutsättningar att söka och kritiskt granska information. Sådana förmågor som att samla, analysera, sätta samman och organisera kommer till användning när eleven till exempel ska granska och värdera information om olika utbildningar.

¹ Skollagen 2 kap 29 §

² Stödmaterial för studie- och yrkesvägledning i undervisningen för grundskola och gymnasieskola, Skolverket 2012 och 2013

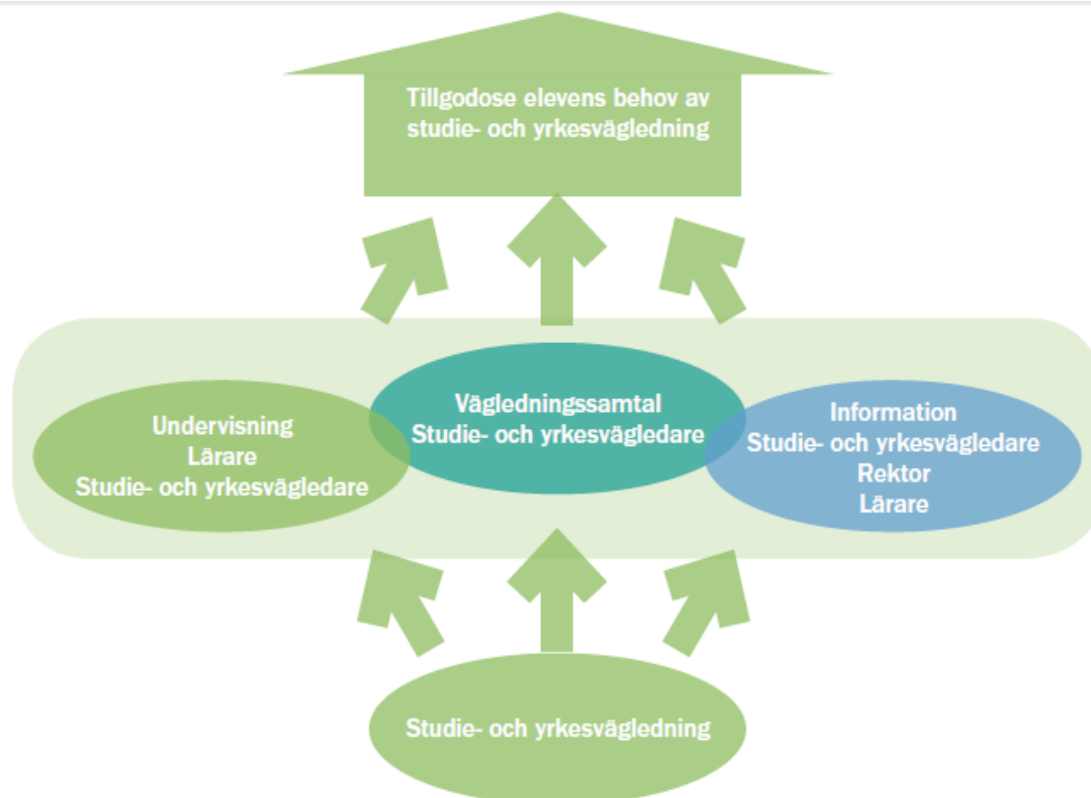

Fig. Skolans studie- och yrkesvägledning kan genom undervisning, vägledningssamtal och informationsinsatser tillgodose elevernas behov av vägledning.

1.2 Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse

Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse innebär all den verksamhet som bidrar till att eleverna får kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval³. Det kan bland annat handla om prao, undervisning om arbetslivet, studiebesök och aktiviteter för att öka självkänndomen.

1.3 Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse

Studie- och yrkesvägledning i en snäv bemärkelse innebär den personliga vägledningen som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp.⁴

³ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer. *Arbetet med studie- och yrkesvägledning* (2013) s11

⁴ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer. *Arbetet med studie- och yrkesvägledning* (2013) s11

1.4 Valkompetens

Valkompetens

Skolverket

Elever som står inför en valsituation behöver ofta stöd i att bearbeta olika valalternativ. De behöver få möjlighet att ställa de olika alternativen i relation till sina egna preferenser, förutsättningar och eventuella egna personliga mål. Det är viktigt att den processen påbörjas och synliggörs i så god tid som möjligt. För att hantera valsituationer behöver eleven utveckla ett antal kompetenser som visar på strukturerade sätt att samla, analysera, sätta samman och organisera sig själv och utbildnings- och yrkesinformation samt ha färdigheter att kunna fatta och genomföra beslut och hantera övergångar och växlingar i livet. Med andra ord ska eleven ges möjlighet att utveckla en så kallad valkompetens.

2. Mål och uppföljning

2.1 Nationella mål

Enligt läroplanerna för förskoleklass, grundskola och grundsärskola är skolans mål att varje elev kan granska olika valmöjligheter och kan ta ställning i frågor som rör den egna framtiden. Eleven ska få inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv och ska få kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Gymnasieskolans mål sammanfaller med grundskolans. Utöver det har universitet, högskolor, arbetsförmedling, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer viktiga roller i informationen till skolan och eleverna. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen. Läs mer i utdrag ur läroplanerna kap 4.

Läroplanen för gymnasiesärskolan tydliggör att skolan ska ge ett individuellt stöd vid såväl APL som vid övergången till arbetsliv eller sysselsättning. Samverkan med andra aktörer och långsiktig planering är viktiga delar i skolans studie- och yrkesvägledande arbete.

Även läroplanen för vuxenutbildningen påpekar att eleverna ska ges information om och vägledning inför de olika val som vuxenutbildningen erbjuder samt inför val av framtida utbildning och yrke.

2.2 Region Gotlands mål

En likvärdig studie- och yrkesvägledning bidrar till att uppfylla Region Gotlands styrkorts-mål 1 Alla fullföljer gymnasiet och har förutsättningar för ett livslångt lärande.

Implementeringen av Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse görs med följande mätbara målsättningar:

1. Fler elever ska klara kunskapsmålen i grundskolan och därmed få behörighet till gymnasiet.
Resultat 2020 kommunala skolor: 86,2% (2019 83,7%)
Hur? Genom vägledning med hög kvalitet och saklig information ge eleverna förutsättningar att utveckla sin självbild, sin kunskap om omvärlden och sin framtidstro.
2. Fler ungdomar fullföljer gymnasiet.
Resultat 2020 kommunala skolor: 74,6% (2019 68,2%)
Hur? Genom planering och genomförande av vägledningsaktiviteter utveckla en god valkompetens och skapa motivation för väl underbyggda val.
3. Andelen av befolkningen som får försörjningsstöd ska minska
Resultat 2020: 29,4% (2019 27,4%)
Genom samverkan mellan skola och arbetsliv utveckla en förbättrad kompetensförsörjning.
4. Ökad andel elever som svarar positivt på fråga kring studie- och yrkesvägledning i elevenkäter.

2.3 Ansvarsfördelning och arbetsplan för studie- och yrkesvägledning

Nedan följer en beskrivning av ansvarsfördelningen kring arbetet med studie- och yrkesvägledning i Region Gotland. Planen innehåller övergripande riktlinjer och exempel på olika aktiviteter för att på ett konkret sätt beskriva den kontinuerliga studie- och yrkesvägledningen i vid bemärkelse på de kommunala skolorna. Den rekommenderas även för de fristående skolorna.

Utifrån en gemensam plan för studie- och yrkesvägledningen skapas ett varaktigt förändringsarbete i regionen. Denna plan omfattar alla skolformer, från förskola till vuxenutbildningen. Den ska innefatta olika studie- och yrkesvägledande aktiviteter. Planens syfte är att öka medvetenheten om studie- och yrkesvägledning inom all undervisning och hos all personal i verksamheterna för att bidra till att öka elevernas motivation och framtidstro. Rektor på varje skola ansvarar för att arbetsplanen implementeras.

Planen bidrar till en likvärdig vägledning genom en gemensam verksamhetsnära bank med förslag till aktiviteter som kan integreras i undervisningen. Dessa följer eleverna som en röd tråd genom alla stadier och skolformer. Perspektivet förflyttas till ett medvetet arbete som startar i de tidigare i skolåldrarna. På så sätt ökar samverkan mellan skola, samhälle och arbetsliv. Därmed blir studie- och yrkesvägledningen en självklar verksamhet i alla stadier. Eleverna får en ökad självkännet som ger ökad val- och beslutskompetens där norm- och könsstereotypiska studie- och yrkesval utmanas.

2.4 Uppföljning och utvärdering

Planen ska följas upp, utvärderas och uppdateras årligen av den utsedda referensgruppen beskriven under *kapitel 1 Inledning*. Utvärderingen är viktig för att kunna identifiera områden som kan utvecklas för att förbättra kvaliteten och likvärdigheten i studie- och yrkesvägledningen i samtliga skolformer.

3 Stöd för skolans planering av studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse

3.1 Syfte

Alla barn och elever ska under sin skoltid ges likvärdig studie- och yrkesvägledning. Det är varje skolas ansvar att särskilt beakta de elever som kommer som nyanlända/nyinflyttade till regionen. Genom att stärka varje elevs tro på sin egen förmåga och att hitta sin egen drivkraft ökar lärandet och därmed nås bättre resultat. Bra och tidig studie- och yrkesvägledning kan även på sikt medverka till att minimera avhoppet från gymnasiet. Genom ökad samverkan mellan skola och arbetsliv, där arbetslivet tar en aktiv del i samarbetet, ges dessutom ökade möjligheter att skapa intresse för olika yrken och verksamhetsinriktningar och därmed rekrytering av framtida medarbetare.

3.2 Vem gör vad?

Rektor ansvarar för att skapa förutsättningar för:

- att varje skolenhet tar fram en planering
- att arbetet följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet

Pedagog ansvarar för:

- planera och genomföra aktiviteter i arbetslaget
- att arbetet följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet

Studie- och yrkesvägledare bidrar med specialistkunskaper och kan fungera som bollplank till arbetslagen i arbetet med skolans planering.

3.3 Att tänka på vid planeringen

Aktiviteterna ska vara planerade och strategiska inslag som bidrar till en förbättrad valkompetens. De ska bidra till en utökad och mer omfattande erfarenhets- och kunskapsbank för varje individ. För att stötta barn och elever i att utveckla självkännet och färdigheter för framtidsplanering bör nedanstående inriktningar tas särskild hänsyn till vid planering av aktiviteter.

- Perspektivvidgande aktiviteter- syftar till att belysa olika alternativ och att visa upp en mångfald av möjliga vägar
- Lokalt arbetsliv och närsamhälleaktiviteter-ska innehålla samverkan med arbetslivet och högre utbildningar
- Mönsterbrytande aktiviteter-ska motverka begränsningar vad gäller kön, social och kulturell bakgrund samt funktionsvariationer
- Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkännet ska leda till att eleven kan samla, analysera, sätta samman och kritiskt granska olika valalternativ samt bidra till att eleven utvecklar förmågan att fatta och genomföra beslut i olika valsituationer.
- Arbetsmarknadskunskap-ska ge eleverna möjlighet att utveckla allsidiga kunskaper om studier och yrken samt hur arbetslivet fungerar.

3.4 Normkritisk studie- och yrkesvägledning

Sett till studie- och yrkesval finns det stereotypa antaganden om vem som passar att göra vad. Det kan på olika sätt leda till att barn och ungas valmöjligheter begränsas. Antagandena baseras på normer, vilket är osynliga och synliga regler som påverkar både åsikter och beteenden. Normer kan synliggöras i det som tas för givet och som därför sällan ifrågasätts. Det som får status som normalt. Men i det normala kan ojämsstäldhet och ojämslikhet döljas. Stereotypa antaganden hos skolpersonal om flickor och pojkar eller kvinnor och män

kan under skoltiden till exempel riskera att begränsa elevernas studie- och yrkesval beroende av kön. Det är val som i sin tur kan reproducera den ojämställdhet vi ser på arbetsmarknaden. Vidare kan bland annat elevers olika etniciteter, funktionsvariationer och vilka vårdnadshavare de har skapa skillnader och ojämlika förutsättningar i valen.

För att motverka det kan normkritik vara ett stöd. Normkritik innebär att granska det som tas för givet, exempelvis inom en arbetsgrupp på en skola. Det kan då handla om vilka val av studier och yrken som ”passar” vilka elever. Om normkritik används på ett systematiskt och kontinuerligt sätt kan begränsande normer synliggöras och förutsättningar att leva upp till styrdokumentens krav på jämställdhet och jämlikhet förbättras. En stor del av det arbetet handlar om att bli medveten om vilka normer som påverkar ens egna åsikter och beteenden. Ett normkritiskt angreppssätt sätter fokus på och granskar normen, inte på de som avviker från den. Nedan följer exempel på hur normkritik kan vävas in i arbetet med studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar:

Vid studiebesök på arbetsplats

- Visa upp en bred bild av arbetsuppgifter och roller på arbetsplatsen, inte bara det som vanligen har hög status. Gör det också på ett sätt som motverkar att vissa ges högre status än andra. Planera besöket med det i åtanke.

När föräldrar, vårdnadshavare eller andra anhöriga får berätta om sina yrken

- Ha som regel att de inte ska besöka sina egna barns klasser. Se i stället till att fördela dessa på hela skolans elever. På det sättet kan alla få tillgång till resursen.

Om ni bjuder in en representant för ett yrke.

- Ett vanligt sätt att jobba normkritiskt är att bjuda in någon som av någon anledning bryter mot en norm på sin arbetsplats. Till exempel en kvinna som arbetar som polis. Undvik då att förstärka det avvikande, sätt stället fokus på arbetet som polis. Ni kan bjuda in en man som ges i uppdrag att prata om hur viktigt det är att jobba med jämställdhet och att få in fler kvinnor i poliskåren. På det sättet visar ni att ett stort ansvar vilar hos de inom normen.

I samtal om olika yrken och vilka som oftast arbetar där.

- Undvik att problematisera de som är i minoritet och på olika sätt avviker från normer. Sätt i stället fokus på de sätt arbetsplatsen är homogen, vilka orsaker det kan ha, vilka negativa konsekvenser det kan få för verksamheten och vikten av att jobba för mångfald.

I arbetet generellt.

- Tänk ”alltid kön men aldrig bara kön”. Vi kan oftast se skillnader i livsvillkor mellan flickor och pojkar eller kvinnor och män, men det finns mycket annat som också spelar stor roll.

Bilaga 1

1.1 Förskolan – undersöka omvärlden

Studie- och yrkesvägledning i förskolan ska utgå från de behov och intressen som barnen själva ger uttryck för, där leken ska ha en central plats. Förskolan ska förbereda barnen för delaktighet i vårt samhälle.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM/NÄR?
EN LIKVÄRDIG UTBILDNING	Förskolan har ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar barnens utveckling, val och lärande.	Leken är central t ex rollekar, utklädning – hur presenterar vi yrken, väljer material mm? (Ex ”Supermjuka hjältar”, ”Super strong princess” av Linnéa Johansson.)	Variera vilka barn som får välja leksak först.
NORMER OCH VÄRDEN	Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället.	Böcker och filmer t ex UR´s <i>Med på jobbet</i> , SVT Barn´s <i>Stora maskiner</i> , <i>Ellens gård</i> , <i>Bilakuten</i> , <i>Doktorerna</i> . Låna NTA-lådor. Besöka Fenomenalen.	
OMSORG, UT- VECKLING OCH LÄRANDE	Utbildningen i förskolan ska bidra till att barnet utvecklar en förståelse för sig själv och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att leka och lära ska vara grunden för utbildningen.	Skapa självporträtt. Dagliga samtal. Tala om framtid och drömyrken, lyssna på och reflektera över andras uppfattningar.	
SAKLIGHET OCH ALLSIDIGHET	Barnens åsikter ska tas tillvara i utbildningen och de ska få möjlighet att bilda sig egna uppfattningar och göra val utifrån sina egna förutsättningar.	Läsa böcker om yrken och arbeten. Bjuda in föräldrar som berättar om sina yrken. Upptäcka närmiljön och göra enkla studiebesök.	
FÖRSKOLANS UPPDRAG Helhetssyn	Det är viktigt att alla som arbetar i förskolan bidrar till att barnen oavsett könstillhörighet ges förutsättningar för utvidgade upplevelser och uppfattningar om sina möjligheter Förskolans miljö ska inspirera och utmana barnen att bredda sina förmågor och intressen utan att begränsas av könsstereotypa uppfattningar.	Arbeta för att all personal har ett normkritiskt förhållningssätt.	Ha en punkt på avdelnings-möte kring vilka barn som behöver tal-utrymme.

1.2 Årskurs F-3 - väcka nyfikenhet

Studie- och yrkesvägledningen på lågstadiet syftar till att väcka eller stärka nyfikenheten hos eleverna.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Framtidsdrömmar	Träna på att beskriva sig själv och sitt drömyrke och kunna motivera sina val.	Självporträtt och drömyrken. ”Vi i ettan” i GT och GA. Framtidsplan.	
Samhället och jag	Att varje elev får en inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv och genom det får utveckla sin förståelse för hur samhället fungerar.	Vilka yrkeskategorier finns i närsamhället? I skolan?	
Självkännedom och genus	Att eleven ska få kunskaper om sig själv och sina intressen och upptäcka att det ibland skiljer sig mellan pojkars och flickors drömyrken.	Diskutera olika yrken utifrån genus, etnicitet och social bakgrund. Undersöka skillnader mellan traditionellt mansdominerade och kvinnodominerade yrken och arbetsplatser.	
Yrkeskunskap och omvärldskunskap	Ge eleverna möjlighet att upptäcka andra yrken än de som de redan känner till och utveckla förståelse för olika människors levnadsvillkor. Tala om yrken och arbeten i omvärlden. Väcka elevernas nyfikenhet kring arbete och yrken.	Intervjua släkt och/eller vänner om yrken. Släktträd. Roll- och yrkeslekar. Föräldrar besöker och informerar om sina yrken på skolan. Studiebesök/arbetsplatsbesök. Se på yrkesfilmer från Youtube, UR's ”Med på jobbet” m fl. Besöka Fenomenalen och boka NTA-lådor (Naturteknik för alla).	

1.3 Årskurs 4-6 - inspiration inför framtiden

På mellanstadiet genomförs aktiviteter som syftar till att väcka lust och ytterligare nyfikenhet kring olika yrken och arbetsliv. Detta blir en första träning i att bli medveten om sig själv och alternativen och att lära sig att fatta beslut.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Framtidsdrömmar	Att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. Göra eleven medveten om sina tankar om framtiden, för att stimulera elevens egen drivkraft och motivation i sitt lärande och sina studier.	Självporträtt, kunna beskriva sitt drömyrke. Framtidsplan.	
Prao	Att få uppleva och prova på yrkesliv, arbetsmiljö och företagande.	Prao en till två dagar/läsår. Praobank, inventera bland föräldrarna i klassen.	
Samhället och jag	Att engagera eleverna i sin historia och levandegöra yrken förr/nu samt förstå vårt föränderliga samhälle och hur yrken förändras.	Arbeten förr och nu. Jämföra villkor. Information om svenska skolsystemet. Studie- och yrkesvägledaren bjuds in, för att informera om språkvalet, inför årskurs 6.	
Självkännedom och genus	Att eleverna ska utveckla sin förmåga att kritiskt granska och inse konsekvenserna av olika alternativ och bygga upp en valkompetens.	Kunna identifiera sina egna styrkor och svagheter, Värderingsövningar, diskutera sexualitet, könsroller och jämställdhet.	
Yrkeskunskap och omvärldskunskap	Ge eleverna möjlighet att upptäcka andra yrken än de som de redan känner till. Att få kännedom om flera olika yrken och branscher samt utveckla förståelse för olika människors levnadsvillkor. Förstå skillnaden mellan offentliga och privata arbeten. Eget företagande.	Föräldrar och företrädare för olika yrken, branscher och organisationer bjuds in till skolan. Gärna med ett urval som representerar hela samhället. Studiebesök och yrkesintervjuer. Ta reda på fakta om arbetsplatserna/olika yrken och t ex vilka kompetenser som krävs. Besöka Fenomenalen och boka NTA-lådor (Naturteknik för alla).	

1.4 Årskurs 7 – mina möjligheter

Årskurs 7-9 presenteras nedan var för sig för att ytterligare tydliggöra beslutsprocessen och många individers första riktigt stora val inför framtiden: gymnasievalet. Här är det viktigt att utveckla arbetet med att öka medvetenheten kring hur man är, styrkor och utvecklingsbara sidor. Eleverna bör tränas i att sätta in sig själv i olika sammanhang och motivera sig att se framåt.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads-kunskap	Att se kopplingen mellan olika ämnen och arbetslivet, genom att belysa vilka yrkesgrupper som kan knytas till ämnet kan elever få kunskaper som bidrar till ett väl underbyggt val. Att eleven får en ökad förståelse och insikt om förväntningar från arbetsgivare, arbetsmiljö, socialt samspel mellan vuxna på arbetsplatsen, arbetstider, löner, utbildningskrav, karriärmöjligheter m.m. Varje ämne ska knyta vägledning i vid bemärkelse till sitt ämne och införliva de aktiviteter som anges som exempel.	Studiebesök, arbetsplatsbesök och yrkesintervjuer. Sätta upp bilder i olika ämnessalar som kopplar samman ämnet med olika yrken, berätta om olika yrken på olika språk. Företrädare för olika yrken, branscher och organisationer bjuds in till skolan.	
Framtid	Tillägna sig kunskaper och förmågor för att kunna hantera olika valsituationer Att bli medveten om sig själv.	Fortsätta fördjupa sin självkännedom genom exempelvis självporträtt, ämnesövergripande projekt med framtidsperspektiv. Framtidsplan.	
Självkännedom och genus	Att lära sig om ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas av t ex socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning. Öva sig på att ta ställning i olika frågor, ställa olika alternativ mot varandra, väga för- och nackdelar och kritiskt granska information.	Diskutera sina egna och andra elevers framtidsdrömmar. Träna på att presentera sig genom att skriva och berätta. Få kännedom om betygssystemet och dess konsekvenser. Gruppvägledning i samarbete med studie- och yrkesvägledaren.	

1.5 Årskurs 8 - jag och omvärlden

Eleverna bör fortsätta tränas i att öka medvetenheten kring sig själv, sina styrkor, egenskaper och utvecklingsbara sidor.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads-kunskap	Kunskap om arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor samt utveckla allsidiga kunskaper om hur arbetslivet fungerar.	Studiebesök, arbetsplatsbesök och yrkesintervjuer. Undersök förväntningar från arbetsgivare, arbetsmiljö, socialt samspel mellan vuxna på arbetsplatsen, arbetstider, löner, utbildningskrav, karriärmöjligheter m.m.	
Gymnasie-kunskap	Att bli medveten om framtida utbildningsalternativ.	Gymnasieinformation. Få mer kännedom om betygssystemet och dess konsekvenser. Studie- och yrkesmässan.	
Prao	Att få uppleva och prova på yrkesliv, arbetsmiljö och företagande. Få kunskap om sina egna yrkesförutsättningar.	Prao en vecka/läsår.	
Självkännedom och genus	Förståelse för att egenskaper, intressen, värderingar, attityder, kompetenser och förmågor påverkar de val eleven gör och är pusselbitar i processen att förstå sig själv i förhållande till en tänkt framtid.	Enskilda samtal med studiehandledare/mentor samt vid behov studie- och yrkesvägledaren. Följa upp framtidsplan. Arbeta med individuella mål och motivation. Gruppvägledning.	

1.6 Årskurs 9 - gymnasiekunskap

I denna årskurs fokuseras det mycket på de olika gymnasieprogrammen och själva beslutsprocessen inför gymnasievalet.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads-kunskap	Att eleven får en ökad förståelse och insikt om förväntningar från arbetsgivare, arbetsmiljö, socialt samspel mellan vuxna på arbetsplatsen, arbetstider, löner, utbildningskrav, karriärmöjligheter m.m.	Studiebesök, arbetsplatsbesök och yrkesintervjuer. Besök på skolan av t.ex. företrädare för olika yrken, branscher. Information om att söka arbete. Bjuda in t.ex. Arbetsförmedlingen.	
Gymnasie-kunskap	Att bli medveten om framtida utbildningsalternativ. Att varje elev kan göra väl underbyggda val av utbildning och yrkesinriktning.	Klassinformation. Föräldramöten. Studie- och yrkesmässan. Öppet hus på gymnasieskolan och vid behov besök på program. Enskilt samtal med studie- och yrkesvägledaren.	
Prao	Stödja elevens personliga utveckling och vara ett stöd för elevens kommande studie- och yrkesval. Skapa kontakter med närings- och arbetslivet.	Prao en vecka/läsår, kan utökas för exempelvis nyanlända elever.	
Självkännedom och genus	Att eleven utvecklar kunskaper om sig själv och får insikter om sina intressen, förmågor, möjligheter och eventuella begränsningar samt ges förutsättningar att reflektera kring sig själv och sin egen utveckling i förhållande till sina mål inför framtiden.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, genusövningar. Träna på att presentera sig i tal och skrift. Enskilda samtal med studiehandledare/mentor samt studie- och yrkesvägledare.	

1.7 Gymnasiets introduktionsprogram – möjligheter och alternativ

För de elever som av olika skäl är obehöriga att söka till nationella program finns det särskilda introduktionsprogram⁵. Elever på ett introduktionsprogram ska få formulera en individuell studieplan tillsammans med syv och lärare för att nå sina egna uppsatta mål. Eleven får utvärdera de olika alternativ som finns och arbeta med självkännedom och framtidstro för att för att förstå sitt eget värde.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads-kunskap	Att eleven får en ökad förståelse och insikt om förväntningar från arbetsgivare, arbetsmiljö, socialt samspel mellan vuxna på arbetsplatsen, arbetstider, löner, utbildningskrav, karriärmöjligheter m.m. Skapa kontakter med närings- och arbetslivet.	Praktik, studiebesök, arbetsplatsbesök och yrkesintervjuer. Information om att söka arbete. Jobbskuggning. Under vårterminen erbjuds studiebesök på SFI på vuxenutbildningen för elever på språkintröduktion.	
Gymnasie-kunskap och vägledning	Att bli medveten om framtida utbildningsalternativ. Att varje elev kan göra väl underbyggda val av utbildning och yrkesinriktning.	Klassinformation. Föräldramöten. Studie- och yrkesmässan. Öppet hus på gymnasieskolan och vid behov besök på program. Enskilt samtal med studie- och yrkesvägledaren.	
Självkännedom och genus	Att eleven utvecklar kunskaper om sig själv och får insikter om sina intressen, förmågor, möjligheter och eventuella begränsningar samt ges förutsättningar att reflektera kring sig själv och sin egen utveckling i förhållande till sina mål inför framtiden.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, genusövningar. Träna på att presentera sig i tal och skrift. Samtal med mentor, praktikhandledare samt studie- och yrkesvägledare.	
Praktik	Stödja elevens personliga utveckling och vara ett stöd för elevens kommande studie- och yrkesval.	Praktik (på en eller flera arbetsplatser under läsåret, eventuellt i kombination med studier).	

⁵ Vilket av de fem olika introduktionsprogrammen en elev kan gå på beror på hur många ämnen som saknas och vilket nationellt program eleven vill komma in på.

1.8 Gymnasiet år 1 – insikt

Under första året på gymnasiet får eleverna uppleva den nya skolformen med gymnasieprogram på en helt ny skola. Eleverna får kunskap om vilka krav som finns inom gymnasiet och de olika vägarna som finns inom och efter gymnasiet.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads-kunskap	Att få en inblick i hur arbetsmarknaden fungerar och lära sig om yrken kopplade till programmet. Att få en insikt i hur kunskaperna du lär dig i skolan kan användas ute i samhället.	Gästföreläsare, APL, besök av tidigare elever eller andra besök utifrån, branschevents. Information från näringslivet, fackliga organisationer, arbetsgi-varorganisationer, yrken kopplade till kurser. Studiebesök på arbetsplatser och hos utbildningsanordnare.	
Samhället och jag	Att förstå individens roll i samhället och arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor.	Information från näringslivet. Gästföreläsare.	
Självkännedom och genus	Att varje elev kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Förstå hur vi påverkas av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, APL, genusövningar.	
Vägledning och information	Få kännedom om val som görs under studietiden och konsekvenserna av dessa.	Information om det individuella valet. Inriktningsinformation. Information om gymnasiestudier, studie- och yrkesvägledaren deltar på föräldramöten för att informera om gymnasieskolan och val under studietiden.	

1.9 Gymnasiet år 2 – översikt

Eleverna får ta del av mer information om studievägar efter gymnasiet. På yrkesprogrammen går eleverna ut på APL för att få fördjupade kunskaper i branscherna. Eleverna får mer kunskap om behörighetskrav, meritpoäng och om fortsatta studier.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads-kunskap	Att få en inblick i hur arbetsmarknaden fungerar och lära sig om yrken kopplade till programmet. Att få en insikt i hur kunskaperna du lär dig i skolan kan användas ute i samhället.	Gästföreläsare, APL, besök av tidigare elever eller andra besök utifrån, branschevent. Information från näringslivet, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, yrken kopplade till kurser. Studiebesök på arbetsplatser och hos utbildningsanordnare t ex besöka Uppsala Universitet, Campus Gotland.	
Samhället och jag	Att förstå individens roll i samhället och arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor.	Information från näringslivet, gästföreläsare, Ung företagsamhet, entreprenörskap, studieresor, jobbskuggning en dag på höstterminen.	
Självkännedom och genus	Att varje elev kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Förstå hur vi påverkas av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, APL och genusövningar. Boka in IRL.	
Vägledning och information	Få kännedom om val som görs under studietiden och konsekvenserna av dessa. Öka kunskapen om framtida utbildningsalternativ i Sverige och i andra länder.	Information utbildningsväsendet och programfördjupningar.	

1.10 Gymnasiet år 3 – utsikt

Under sista året på gymnasieprogrammet får eleverna mer information om fortsatta studier och om att ta sig vidare ut i arbetslivet.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads-kunskap	Att få en inblick i hur arbetsmarknaden fungerar och lära sig om yrken kopplade till programmet. Att få en insikt i hur kunskaperna du lär dig i skolan kan användas ute i samhället.	Gästföreläsare, APL, besök av tidigare elever eller andra besök utifrån, branschevent. Information från näringslivet, fackliga organisationer, arbetsgi-varorganisationer, yrken kopplade till kurser Studiebesök på arbetsplatser och hos utbildningsanordnare. Besök på Uppsala Universitet, Campus Gotland är obligatoriskt på vårterminen för elever på högskoleförberedande program och vid önskemål för elever på yrkesprogram.	
Samhället och jag	Att förstå individens roll i samhället och arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor.	Besöka SACO-mässan är obligatorisk för år 3 på högskoleförberedande program och vid önskemål för år 3 från yrkesprogrammen. Information från näringslivet, gästföreläsare, Ung företagsamhet, entreprenörskap, studieresor, jobbskuggning en dag på höstterminen och besök från Arbetsförmedlingen.	
Självkännedom och genus	Att varje elev kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Förstå hur vi påverkas av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, APL och genusövningar.	
Vägledning och information	Få kännedom om utbildning och arbetsmarknad.	Information om vägar efter gymnasiet.	

1.11 Vuxenutbildning – ett livslångt lärande

Vuxenutbildningen är en möjlighet för vuxna att lära sig svenska språket, läsa in grund och/eller gymnasiet för att förbereda sig för arbetslivet eller vidare studier.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads-kunskap	Att få en inblick i hur arbetsmarknaden fungerar och insikt i rekryteringsbehovet.	Individuella samtal. Grupp-/klassinformationer. Studiebesök. Samverka med verksamheter från arbetslivet	
Självkänedom och genus	Att de studerande kan göra väl underbyggda val och möjliggöra för fortsatt utbildning, yrkesval och ev yrkesväxling. Förstå hur vi påverkas av bakgrund och traditionella mönster och invanda normer.	Individuella samtal. Gruppövningar Föreläsningar	
Vägledning i vid bemärkelse och information	Få kännedom om utbildning och arbetsmarknad. Särskilt fokus på studerande med särskilda behov.	Kartläggnings- och utvecklings-samtal. Grupp-/klassinformationer. Besöka mässor. Studiebesök.	

Bilaga 2 Referenslitteratur

Claesson, Josefin m. fl. *Handledning för att skapa en kommunal plan för studie- och yrkesvägledning*. Visa Väst, Pedagogiskt centrum (u.å.) Hämtad 8 maj, 2015, från: http://www.syvonline.se/sites/default/files/Handledning%20fo%CC%88r%20att%20skapa%20en%20kommunal%20plan%20fo%CC%88r%20studie-%20och%20yrkesva%CC%88gledning_0.pdf

Läroplan för förskolan 2018

Läroplan för grundskolan 2011

Läroplan för grundsärskolan 2011

Läroplan för gymnasieskolan 2011

Läroplan för gymnasiesärskolan 2013

Läroplan för vuxenutbildningen 2012

Skollag (2010:800)

Arbete med studie- och yrkesvägledning. (2013). Skolverkets allmänna råd och kommentarer.

Bilaga 3 Länkar

Ett urval av hemsidor med material att använda i klassrummet

LÄNK #1 Filmer om valet på olika språk. [Informationsfilmer om gymnasievalet på olika språk - Skolverket](#)

LÄNK #2 Talangtest [DinTalang | Låt din talang välja gymnasieprogram.](#)

LÄNK #3 Checklista [Att välja skola och program - Utbildningsguiden \(skolverket.se\)](#)

LÄNK #4 Vad ska jag jobba med? [Intresseguide - Start \(arbetsformedlingen.se\)](#)

LÄNK #5 Antagningsstatistik för gymnasieskolorna Gotland [Antagningsstatistik - Region Gotland](#)

LÄNK #6 Räkna ut ditt meritvärde [Räkna ut ditt meritvärde - Utbildningsguiden \(skolverket.se\)](#)

LÄNK #7 Information om yrken [Yrken » Framtid.se](#)

LÄNK #8 Tidsplan för gymnasievalet [Tidplan för gymnasieantagningen - Region Gotland](#)

LÄNK #9 Yrkesprognoser [Hitta yrkesprognoser - Yrkesområden \(arbetsformedlingen.se\)](#)